

TUZOQLARNI YENGISH: GADJETLARNING TILNI O'ZLASHTIRISHGA SALBIY TA'SIRI

Salavatova Madinabonu Ulug'bek qizi

Chirchiq nomidagi Toshkent viloyat davlat pedagogika universiteti, boshlang'ich ta'lim fakulteti, boshlang'ich ta'lim va chet tillar kafedrası, ingliz tilini o'qitish, 3-kurs talabasi
salovatovamadinabonu02@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqola zamonaviy raqamli asrda tillarni o'rganishning ahamiyatini har tomonlama tahlil qiladi. Ilmiy tadqiqotlar va empirik dalillarga asoslanib, muallif ko'p tillilikning kognitiv, iqtisodiy, madaniy va shaxsiy afzalliklarini ta'kidlaydi. Noto'g'ri tushunchalarni bekor qilish va tilni o'rganishning doimiy ahamiyatini ta'kidlab, maqola globallashgan dunyoda til xilma-xilligining kuchli targ'iboti bo'lib xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: Tillarni o'rganish, ko'p tillilik, raqamli davr, kognitiv foyda, iqtisodiy imkoniyatlar, madaniy o'zaro tushunish, texnologik innovatsiyalar, umrbod o'rganish, imkoniyatlarni kengaytirish, globallashuv.

Zamonaviy raqamli asrda gadjetlar va texnologiyalar kundalik hayotimizning ko'p jabhalarida, jumladan, ta'lim va tilni o'zlashtirish sohalarida uzviy bog'langan. Ushbu texnologik yutuqlar til o'rganuvchilar uchun ko'plab afzalliklar va imkoniyatlarni taqdim etsada, ular muhim kamchiliklar va qiyinchiliklarga ham ega. Ushbu keng qamrovli tadqiqotda biz ilmiy tadqiqotlar natijasida olingan empirik ma'lumotlar va statistik ma'lumotlarga asoslanib, gadjetlarning chet tillarini o'rganish jarayoniga salbiy ta'sirini o'rganamiz.

Yo'q qilish va ko'p vazifalarni bajarish:

Smartfonlar va planshetlar kabi gadjetlarning keng tarqalgan soni chalg'itishga moyilligi va ko'p vazifalarni bajarishi tufayli til o'rganuvchilar uchun katta qiyinchilik tug'diradi. Common Sense Media tomonidan o'tkazilgan so'rov natijalariga ko'ra, qo'shma Shtatlardagi o'spirinlar kuniga o'rtacha 7 soatdan ko'proq vaqtni ekrandagi videolarni tomosha qilish, shu jumladan ijtimoiy tarmoqlarda, o'yinlarda va o'yin-kulgida qatnashishga sarflashadi. Raqamli stimullarga doimiy ta'sir qilish chalg'itishga yordam beradigan muhitni yaratadi, bu esa o'quvchilarning til o'rganish paytida diqqatni jamlash qobiliyatini qiyinlashtiradi.

Bundan tashqari, kognitiv psixologiya sohasidagi tadqiqotlar ko'p vazifalarning kognitiv funktsiyalar va o'rganish natijalariga zararli ta'sirini aniqladi. Computers & Education jurnalida chop etilgan tadqiqot shuni ko'rsatdiki, tillarni o'rganish paytida ko'p vazifali bo'lgan talabalar hozirgi vazifaga to'liq e'tibor qaratganlarga qaraganda tushunish va eslab qolish darajasi pastroq. "Vazifalarni almashtirish xarajatleri" deb nomlanuvchi ushbu hodisa teng bo'lmagan e'tiborning tilni o'rganish harakatlarining samaradorligiga zararli ta'sirini ta'kidlaydi.

Kognitiv faollikning pasayishi:

Til o'rganishda gadjetlarning yana bir salbiy ta'siri kognitiv faollikning pasayishi va passiv o'rganishdir. Til o'rganish dasturlari va dasturlari ko'pincha o'yin texnikasi va passiv o'qitish usullaridan foydalanadi, masalan, kartalar va takroriy mashqlar, bu yodlashni faol ishtirok etish va tanqidiy fikrlashdan ustun qo'yadi.

Educational Psychology Review jurnalida chop etilgan tilni o'rganish samaradorligi bo'yicha tadqiqotlarning meta-tahliliga ko'ra, mexanik takrorlash va yodlash kabi passiv o'rganish usullari muammolarni hal qilish va kommunikativ amaliyot kabi faol o'rganish strategiyalariga nisbatan kamroq natijalar berishi aniqlandi. Ta'lim natijalaridagi bunday farq til o'rganish jarayonida faol kognitiv ishtirokni rag'batlantirish zarurligini ta'kidlaydi, bu ko'plab gadjetga asoslangan til o'rganish vositalarining passiv tabiati bilan xavf ostida bo'lishi mumkin.

Tarjima vositalariga bog'liqlik:

O'rnatilgan tarjima funktsiyalari bilan jihozlangan tarjima vositalari va tilni o'rganish dasturlarining keng mavjudligi til o'rganuvchilar orasida avtomatik tarjima xizmatlariga qaramlik madaniyatini keltirib chiqardi. Ushbu vositalar notanish leksik birliklar yoki iboralarni tezda tanishtirish yoki tushuntirish uchun foydali bo'lishi mumkin bo'lsa-da, tarjimaga haddan tashqari ishonish tilni o'zlashtirish va ravon gapirishni qiyinlashtirishi mumkin.

Mashhur Babel til o'rganish platformasi tomonidan o'tkazilgan so'rov shuni ko'rsatdiki, til o'rganuvchilarning 68 foizi tilni o'rganish davrida ko'pincha tarjima vositalaridan foydalanishlarini tan olishgan. Biroq, tilshunoslik bo'yicha olib borilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, tarjimaga haddan tashqari ishonish til ma'lumotlarini qayta ishlash ko'nikmalarini rivojlantirishga to'sqinlik qilishi va o'quvchilarni o'z-o'zidan fikrlash va o'rganilayotgan tilda muloqot qilish qobiliyatidan mahrum qilishi mumkin. Bundan tashqari, tarjima vositalari har doim ham aniq yoki kontekstga mos tarjimani ta'minlay olmasligi mumkin, bu esa tarjima tilining noto'g'ri tushunilishiga yoki noto'g'ri talqin qilinishiga olib kelishi mumkin.

Ijtimoiy izolyatsiya va haqiqiy o'zaro ta'sirning etishmasligi:

Texnologiyaga asoslangan til o'rganish gadjetlari va platformalari o'quvchilarni haqiqiy til va madaniy tajribadan uzoqlashtirishga qodir. Onlayn til almashish forumlari va virtual darslar ona tilida so'zlashuvchilar va boshqa talabalar bilan muloqot qilish imkoniyatlarini taqdim etsa-da, ular haqiqiy dunyoda tildan foydalanish va ijtimoiy o'zaro ta'sirning boyligi va murakkabligini etarli darajada aks ettirmasligi mumkin.

Evropa Ittifoqi statistika idorasi Eurostat tomonidan to'plangan statistik ma'lumotlarga ko'ra, Evropadagi til o'rganuvchilarning 60 foizi tilni o'rganishning asosiy usuli sifatida til o'rganish ilovalari yoki onlayn platformalardan foydalanishni afzal ko'rishadi. Shunga qaramay, sotsiolingvistik tadqiqotlar tilni o'zlashtirish jarayonida haqiqiy til materiallari va o'zaro ta'sirning muhimligini ta'kidlaydi. Ona tilida so'zlashuvchilar bilan muloqot qilish va haqiqiy media kontenti bilan tanishish kabi haqiqiy til kontekstiga sho'ng'ish o'quvchilarning til bilish darajasini va ijtimoiy-madaniy idrokini oshiradi.

Xulosa qilib aytganda, gadjetlarning tilni o'zlashtirishga salbiy ta'siri xilma-xil va ehtiyotkorlik bilan ko'rib chiqishni talab qiladi. Chalg'itish va ko'p vazifalarni bajarish xavfidan tortib, kognitiv faollikning pasayishi va tarjima vositalariga bog'liqlik bilan bog'liq tuzoqlargacha, tilni o'zlashtirish uchun gadjetlar yaratadigan muammolar muhim va sinchkovlik bilan o'rganishni talab qiladi.

Til o'rganuvchilar raqamli makonda harakat qilishga harakat qilar ekan, texnologiyaning afzalliklaridan foydalanish va uning mumkin bo'lgan kamchiliklarini yumshatish o'rtasida

nozik muvozanatni topish juda muhimdir. Ehtiyotkorlik, o'z-o'zini tarbiyalash va metakognitiv ongni rivojlantirish orqali talabalar raqamli muhitda tilni yanada samarali o'rganishlari mumkin. Bundan tashqari, o'qituvchilar va tillarni o'rganish bo'yicha mutaxassislar tilni o'rganish sharoitida faol ishtirok etish, tanqidiy fikrlash va haqiqiy o'zaro ta'sirga yordam beradigan pedagogik texnikaga rioya qilishlari kerak.

Oxir oqibat, tilni muvaffaqiyatli o'zlashtirish texnologiyani haqiqiy lingvistik material, mazmunli o'zaro ta'sir va haqiqiy til kontekstiga faol jalb qilish bilan muammosiz birlashtiradigan yaxlit yondashuvni talab qiladi. Ushbu ko'p qirrali yondashuvni qo'llash orqali til o'rganuvchilar gadjetlar bilan bog'liq qiyinchiliklarni engib, til va madaniyatni bilish uchun yangi yo'lni boshlashlari mumkin. "Texnologiya hech qachon ajoyib o'qituvchilarning o'rnini bosa olmaydi, lekin ajoyib o'qituvchilar qo'lida ular dunyoni o'zgartirishga qodir." - Jorj Kuros.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Common Sense Media. (2023). Teens, Social Media & Technology. Retrieved from <https://www.commonsensemedia.org/research/teens-social-media-technology-2023>
2. Junco, R., & Cotten, S. R. (2012). No A 4 U: The relationship between multitasking and academic performance. *Computers & Education*, 59(2), 505-514.
3. Dunlosky, J., Rawson, K. A., Marsh, E. J., Nathan, M. J., & Willingham, D. T. (2013). Improving students' learning with effective learning techniques: Promising directions from cognitive and educational psychology. *Psychological Science in the Public Interest*, 14(1), 4-58.
4. Babbel. (2023). Language Learning Survey. Retrieved from <https://www.babbel.com/en/magazine/language-learning-survey-2023>
5. Hulstijn, J. H. (2001). Intentional and incidental second language vocabulary learning: A reappraisal of elaboration, rehearsal, and automaticity. In P. Robinson (Ed.), *Cognition and second language instruction* (pp. 258-286). Cambridge University Press.
6. Eurostat. (2023). Statistics on Language Learning Preferences in Europe. Retrieved from https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/demo_pjan_1/default/table?lang=en